

Komet informerar 2019:05 version 2, revidering publicerad 2020-12-21

Därför måste Sverige hantera den accelererande teknikutvecklingen

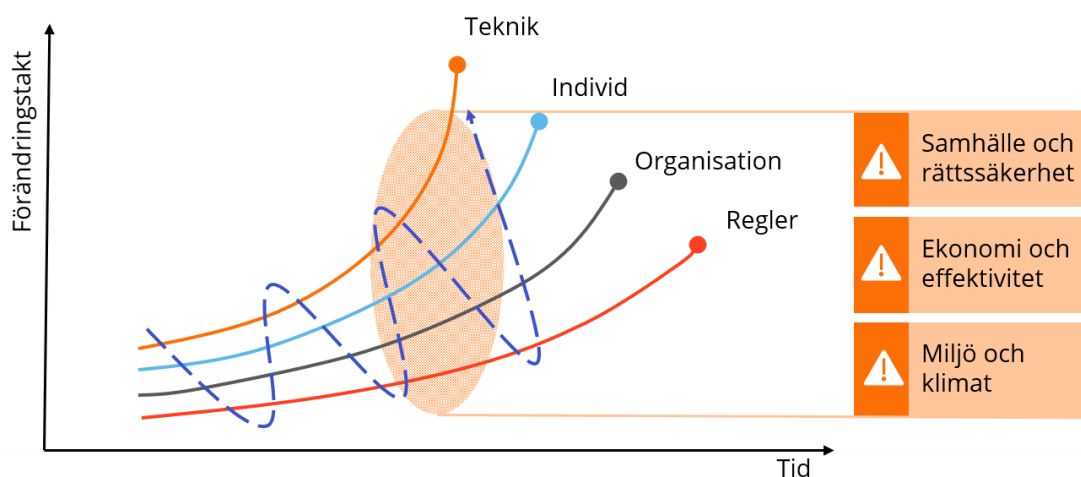
Teknikutvecklingen går snabbt och accelererar. Gränserna mellan den fysiska, digitala och biologiska världen flyter ihop. Teknik från olika områden kombineras och får nya användningsområden. Det här har lett till framsteg inom områden som robotik, artificiell intelligens, bioteknik och självkörande fordon.

Teknikutveckling kan bidra till att höja människors livskvalitet och skapa lösningar för en hållbar global utveckling. Samtidigt måste frågor om ansvar och integritet hanteras och säkerheten tryggas. Teknikutvecklingen väcker frågor om affärs- och ersättningsmodeller, ökade digitala klyftor och utanförskap.

En stor utmaning med nuvarande teknikutveckling är att andra områden inte förändras i samma snabba takt. Regelverk, offentlig förvaltning, organisationer och människor hinner inte med i det höga tempot. Detta kan innebära risker för såväl individ, samhälle och miljö. Riskerna finns även att lösningen på ett problem leder till att andra problem uppstår.

Think about it, the pace of change has never been this fast, yet it will never be this slow again.

Justin Trudeau, Kanadas premiärminister, Davos 2018

Figur 1. Förmågan att hantera förändring påverkar möjligheten att dra nytta av den nya tekniken och hantera dess risker

Utan åtgärder uppstår risker

Individer och organisationer kan relativt snabbt anpassa sig till ny teknik. Anpassning av regelverk går däremot långsammare. Detta påverkar både möjligheten att dra nytta av ny teknik och hur teknikens risker hanteras, eller inte hanteras. Utan åtgärder kommer gapet mellan teknikutveckling och anpassning att vidgas, vilket skapar nya eller förstärker befintliga risker.

Risker ur rättssäkerhetsperspektiv

Befintliga regelverk som inte omfattar de utmaningar som ny teknik för med sig riskerar inte bara att hämma innovation. Snabb teknikutveckling utan relevanta regelverk kan också leda till rättsosäkerhet, och att enskilda får svårt att förutse hur gällande bestämmelser kan komma att påverka deras rättsliga ställning och inrätta sig därefter.

Ytterst kan sådana osäkerheter få konsekvenser för demokratiska och övriga grundlagsskyddade fri- och rättigheter. Exempelvis kan ansiktsgenkänning kombinerad med AI röja uppgifter som omfattas av individens rätt till privatliv. Tekniken kan också möjliggöra oönskad övervakning, och att olika aktörer kan agera dolt i syfte att påverka opinioner eller skapa motsättningar mellan grupper i samhället.

Risker för miljön och samhället

I samband med historiska teknikskiften har det blivit tydligt att skiftet handlar om betydligt mer än själva tekniken, och att det är centralt att uppmärksamma och hantera konsekvenser såväl för individer och näringsliv som för miljön. Utan åtgärder riskerar människor, djur och natur att fara illa. Dessutom finns risken att avsaknad av regelverk, eller icke ändamålsenliga regler, öppnar upp för oönskade nya lösningar. Regelverk kan därför behöva balanseras, så att de släpper fram nya tekniska lösningar, utan att äventyra tryggheten för oss själva eller vår natur.

Regelverken kan därför behöva balanseras, så att de släpper fram nya tekniska lösningar, utan att äventyra tryggheten för oss själva eller vår natur.

Nya tekniska lösningar har potential att nå många människor på kort tid. Det är därmed viktigt att säkerställa att inte vissa individer eller grupper av individer utestängs från samhällets eller ett

Historisk tillbakablick - Olika strategier kan väljas för att möta ny teknik

På 1800-talet krävde regelverket i Storbritannien att en person med röd varningsflagga skulle gå före motoriserade fordon i tätbebyggd miljö (Locomotive Act 1865). Lagen gällde i 30 år och bidrog till att den brittiska transportsektorn utvecklades långsammare än motsvarande industri i andra länder.

Ett annat förhållningssätt tillämpades när tekniken att klonar gener utvecklades under 1970-talet. Då införde forskarsamhället ett så kallat moratorium. Forskarna kom överens om att tillfälligt avstå från att utföra experiment innan de hunnit ta fram gemensamma regler. De ville säkerställa hur metoden skulle användas för att inte utgöra något hot mot mänskligheten. När verksamheten kom igång genomfördes forskningen under stränga restriktioner.

Källa: Locomotives Act 1865, legislation.gov.uk, The National Archives, samt Att spränga gränser. Bioteknikens möjligheter och risker (SOU 2000:103), s 171-172

företags tjänster på grund av bristande kunskap om eller tillgång till teknik. Den som kontrollerar tekniken har makt över andra människors vardag. Därför har regelgivare och andra offentliga aktörer ett ansvar att säkra så att tekniken inte missbrukas eller används av aktörer som önskar skada samhället eller enskilda.

Risk att resurser inte används effektivt

Regelgivare och de som tolkar eller ger tillstånd utifrån regelverk behöver förstå och följa den tekniska utvecklingen. Likaså behöver de som utvecklar teknik förstå regelverk. Samverkan, kunskapsutbyte och ömsesidig förståelse krävs för ett relevant och effektivt arbete.

Utveckling av regelverk med demokratisk påverkan tar tid, men är en garant för ändamålsenliga och rättssäkra regler. Långa ledtider i kombination med accelererande teknisk utveckling medför att regeländringar snabbt kan bli inaktuella. För innovatören finns även risken att investerare väljer andra länder om det svenska regelsystemet är inaktuellt.

Öka förmågan hantera den accelererande teknikutvecklingen

För att skapa goda förutsättningar för innovation och konkurrenskraft, samtidigt som utveckling och spridning av ny teknik sker tryggt och säkert, behöver teknik och regelverk utvecklas i samspel. Lagar, förordningar, riktlinjer och standarder behöver utvecklas löpande och stegvis för att möjliggöra användning av ny teknik och nya affärsmodeller, samtidigt som de styr utvecklingen mot långsiktig samhällsnytta.

För att hantera den accelererande teknikutvecklingen och samtidigt skapa möjligheter för att nå de globala hållbarhetsmålen behövs samverkande och innovativa arbetssätt, vilket beskrivs i *Komet informerar 2019:01*. En central del av detta är att skapa förutsättningar för försök i verkliga miljöer, vilket beskrivs i *Komet informerar 2020:33*. Arbete med försök ska tydliggöra behov av utveckling och anpassning av nya lösningar, arbetssätt och regelverk samt involvera offentliga aktörer, enskilda medborgare och företag. Det främsta syftet med försök är att möjliggöra ett snabbare lärande.

Nya arbetssätt behövs för att nå målen i Agenda 2030

FN framhåller att för att nå hållbarhetsmålen i Agenda 2030 måste vi öka innovationstakten och snabbare införa nya tekniska lösningar. För att säkerställa en trygg samhällsutveckling behöver Sverige hantera den snabba tekniska utvecklingens möjligheter och utmaningar.

GLOBALA MÅLEN
för hållbar utveckling